

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Een mens kan zomaar wakker worden in betere tijden. U heeft ongetwijfeld andere data in het hoofd. Maar mijn biografie wordt zeer bepaald door twee gebeurtenissen: de val van de Berlijnse muur in 1989 en de vrijlating van Nelson Mandela. Niet toevallig een jaar later, in 1990, toen heel de wereld bevangen leek in een algemene detente. Eerder al waren de kruisraketten de wereld uit en omdat ik, zacht gezegd, in mijn studententijd de internationale politiek niet op de voet volgde, leefde ik van verbazing in verbazing. In welke tijden waren we plotseling beland? Vermaarde politiek filosofen verkondigden het einde van de geschiedenis. We waren eindelijk daar waar wij moesten zijn. Hoe bitter weten wij inmiddels beter. Maar even was dit toch de tijd van *the new age, the new dawn*. Even klopte alles! En de popmuziek was ook nog mooi in die tijd.

Ik stel mij zo voor dat wij de periode waarin het dubbelboek Ezra/Nehemia werd geschreven, ook zo moeten voorstellen. Israël kende een vreselijke tijd. Er was een einde aan hun koninkrijk gekomen. Een vazalvorst van de koning van Assyrië zat op een machteloze troon. De tempel in Jeruzalem was verwoest en haar kostbaarheden gestald in de tempel van een vreemde God ergens in Babel. Aan Babels stromen stokten hun liederen. Hun lier hing aan de wilgen. En de bewakers vroegen: 'zing nog een zo'n leuk liedje, uit jullie land? Zo exotisch en zo heerlijk joods. Maar hoe - zo spookte het in hun hoofden - hoe kunnen

wij nu nog het lied des Heren zingen. Nu het zingen ons is vergaan. Nu er geen perspectief meer is en geen toekomst? Nu wij hier zitten, geknecht door vreemde machten en krachten. Terwijl ons vrijheid en vrolijkheid was beloofd?

Maar tijden veranderen en wie weet precies waarom? Een nieuwe koning treedt aan, koning Cyrus. In hem verenigen zich alle verlichte vorsten die helaas ook komen en gaan. Het is president Kennedy die niet werd doodgeschoten. President Obama die niet door haat en rancune werd afgelost. Het is de glimp die wij zagen in het gezicht van Nelson Mandela. Het regime van de haat en de oorlog van allen tegen allen, werd toch even doorbroken. De bijbelschrijvers zien er onbekommerd de hand van God in. Koning Cyrus was de Messias. De herder van het volk Gods, zo zeggen de profeten. Soms zou ik willen dat ik de geschiedenis nog zo kon zien. Maar ik herinner me nog wel dat ik het in de late jaren tachtig van de vorige eeuw bijna dacht.

In een vergelijkbaar euforische tijd - zo stel ik mij voor - werd het volk van God in ballingschap in oude rechten hersteld. Ik zei het u al eerder: hun oude rechten maken deel uit van een veel algemenere verlichte tijd: alle volkeren onder Perzische heerschappij kregen de vrijheid om hun eigen religieuze en tot op zekere hoogte, politieke samenleving opnieuw vorm te geven. Maar de bijbelschrijvers kunnen het niet anders zien dan dat hun Heer hen via vorsten die mogelijkheid biedt.

Wat mij nu fascineert, is de onmiddellijke focus op de herbouw van de tempel en het zo snel mogelijk weer op gang komen van de offerdienst. Je zou daar zakelijk van kunnen zeggen dat het edict van koning Kores ze in die richting duwt. Maar ik heb sterk de indruk dat deze opdracht

door de bijbelschrijvers in de mond van koning Kores wordt gelegd. En ik vroeg me af: stel dat ons land aan de rand van de afgrond was gebracht, wat zouden wij dan als eerste gaan herstellen? Met nogal wat voorbehoud zouden we kunnen zeggen dat we dat eigenlijk al een beetje weten. De vrolijke eind jaren tachtig van de vorige eeuw zijn nu al drie decennia voorbij. De geschiedenis is helemaal niet ten einde gebleken. Het regime van angst, rancune en regressie kwam gewoon weer op en nam het over. Als de tekenen mij niet bedriegen, tot op de dag van vandaag. In alle eerlijkheid denk ik dat onze maatschappelijke reactie op Corona een redelijk goede anticipatie is op wat er zou gebeuren als onze samenleving werkelijk door zijn hoeven zou zakken. Het heeft er immers alle schijn van dat wij enkel op ons economisch herstel zijn gefixeerd. Dat moet zo snel mogelijk weer op orde komen. Er wordt ruim uit de ruif van herstelfondsen gegeten. We hebben die arme KLM gered en de stakkers van booking.com zodat ze daar hun champagnefeesten naadloos kunnen voortzetten. Ongetwijfeld ga ik hier iets te snel en ga ik graag dadelijk op het kerkplein het gesprek met u aan en geef ik alles onmiddellijk toe. Het herstel van de economie behelst meer dan het herstel van het ongebreidelde feest van het neoliberale marktdenken. Toch geeft het te denken dat het einde van de geschiedenis toch vooral betekende dat de goden van het geld almachtig bleken. In de tijden van Corona leek er even zicht op een andere wereld. Misschien moesten we zorgvuldiger leven. Ons niet zo in de luren laten leggen door de eeuwige lokroep van het reizen, beleven en eindeloos consumeren. Maar we zijn kort van memorie. De goden van het geld moesten noodgedwongen even zwijgen. Maar hun stemmen klinken al meer en meer en ze worden steeds zekerder van hun zaak. Wat zouden wij herstellen als onze samenleving in puin lag? Wat zijn we eigenlijk momenteel aan het herstellen? Het is toch eerder

de samenleving hoe deze was dan de samenleving die wij even durfden te dromen.

En dus wonderlijk genoeg zet het teruggekeerde Israël zich aan iets anders. Het beijvert zich om zo snel mogelijk de eredienst, de offerdienst, te hervatten. Nog voordat er iets substantieels staat, wordt er al op de oude fundamenten van de verwoeste tempel, een altaar van Israëls God opgericht.

Dat herken ik. Op een of andere manier - en ik moet nog eens goed onderzoeken waarom - was het mij een doorn in het oog dat wij aan het begin van de Coronacrisis de kerk moesten sluiten. Met versnelde inspanningen - een montage van een camera en extra apparatuur - waren we een week later alweer open. Bij uitstek - zo was en is mijn overtuiging - moest in een tijd van grote onzekerheid en angst tot klinken worden gebracht dat de vriendschap en trouw van onze Heer er is - en tot in eeuwigheid. Het is een contrastverhaal. Een contrastverhaal dat wij nodig hebben, willen wij voorkomen dat wij opnieuw slaaf worden van de goden van groei en geld en nut. Goden die hun neus ophalen voor wie daar buiten valt en daar niet aan meedoet of kan doen. Wat hebben wij uiteindelijk te maken met kinderen uit vluchtelingenkampen, zelfs als dat kamp letterlijk in brand heeft gestaan? Nou ja, vooruit. We nemen er honderd op. Die wij, als de keurige kruideniers die wij zijn, dan weer aftrekken van het aantal vluchtelingen dat wij hadden moeten opnemen. Dat zijn dan tenminste weer christelijke aantallen van ons liberaal christelijke kabinet.

Het volk Gods probeert een andere samenleving op te bouwen. Een samenleving met twee brandpunten: kerk en staat. Want het valt op dat

vanaf het opbreken van de ballingschap zich steeds twee verschillende figuren melden. Iemand uit de priesterlijke traditie en iemand die voor hem de politieke voorwaarden creëert. Je zou dat ook in het dubbelboek zelf kunnen aanwijzen: Ezra als de priester/profeet en Nehemia als de politicus die de voorwaarden van veiligheid en verdragen vervult opdat er een priesterlijke samenleving kan ontstaan. Ook in ons hoofdstuk verschijnt daartoe aan de ene kant Jesjoea, de zoon uit een geslacht van priesters en aan de andere kant Zeroebabel, de politicus. Het is wel grappig want je hoort het ook een beetje aan hun namen. In Jesjoea klinkt natuurlijk Jozua door en vanzelfsprekend, Jezus. Zijn naam betekent: de Heer zal te hulp komen. In Zeroebabel horen wij natuurlijk de assimilatie pur sang. Het betekent zoiets als: hij die in Babel is geboren. Ik stel me er een volstrekt gesecculariseerde jongen bij voor. Groot geworden in de politiek maar nog altijd met de roep om humaniteit in de oren. Want zo hoorde hij dat vroeger in de sjoel.

We zijn nog er nog altijd beducht voor als bijvoorbeeld de kerk het voor het zeggen zou krijgen. En dat is volkomen terecht. We hebben slechte ervaringen met de theocratie en eigenlijk is ditzelfde dubbelboek Ezra/Nehemia ook een schoolvoorbeeld hoe het verkeerd kan gaan. Als mannen met lange baarden het voor het zeggen krijgen. Tegelijkertijd bevinden wij ons momenteel in een interessante discussie, nu we toch in de gaten krijgen dat een neoliberale en ideologieloze samenleving bijzonder kwetsbaar is gebleken voor de machten en krachten die dan gaan heersen. Eigenlijk is een dergelijke samenleving niet meer in staat om belangrijke vragen over dood en leven, over de rol van de overheid, eigenlijk over hoe te leven, om dat soort vragen in ieder geval goed te stellen. En als we dat soort vragen niet meer stellen, staat er altijd andere goden klaar om over ons te heersen. In dit hoofdstuk zien we in

ieder geval een poging om weer opnieuw een samenleving op te bouwen die zich op iets ander probeert te baseren. Dat dit ook niet helemaal zal slagen, is een conclusie die wij vooral als lezers zullen trekken. Maar dat komt nog. En dan is er ook nog die prachtige, mysterieuze passage waarbij blijkbaar alle triomfantelijkheid het huilen van anderen lijkt te overstemmen. De rabbijnen zeggen dat dat huilen van de ouderen is die de pracht en praal maar ook de verwoesting van de oude tempel nog aan den lijve hebben meegemaakt. De psalmen worden gezongen rondom een geïmproviseerd altaar tussen een tempel in worden. De ruïnes van de oude zijn nog zichtbaar. Het is niet zoals het was, zoals vroeger. En eigenlijk vind ik dat wel mooi. De tempel, de kerk, de gemeente moet een nieuwe weg zoeken waarvan de route nog niet vast staat. Terug naar vroeger wordt het in ieder geval nooit.

En dan nog iets. Het eerste wat blijkbaar in deze nieuwe samenleving in oprichting gebeuren moet, zijn de opgangsgaven voor de Heer. Het wordt dus een samenleving die zich gaat baseren op geven in plaats van nemen en ook dat is tamelijk nieuw. En het eerste feest dat daadwerkelijk gevierd wordt is het Loofhuttenfeest. Dat feest waarin hutten worden opgericht met een open dak. Om je eraan te herinneren dat alles wat je hebt tijdelijk is en fundamenteel aangelegd is op wat nog moet komen. Daarin zal de manier waarop je leeft fundamenteel open en vragend van aard zijn. Dat is kwetsbaar. En het kan ook snel misgaan als toch weer mensen en religies de teugels weer in eigen hand nemen. Opnieuw, ook dat lezen wij in dit boek vol drama en vol van hoop. Maar aanwijzingen worden gegeven om een samenleving in te richten naar Gods welbehagen. Een samenleving die zich niet baseert op wat wij allemaal vinden. Maar in het vertrouwen op de Heer wiens vriendschap is van dag tot dag.

Amen.